

Eğitim Yönetiminde Temel Hak ve Özgürlükler Düşüncesinin Demokratik Eğitim Çerçevesinde İncelenmesi

Serpil Özalp

MEB Eğitim Yöneticisi

srpl3425zlp@hotmail.com, ORCID:0000-0001-5698-7738

Özet

Demokrasi, insan hak ve özgürlüklerini üst düzeyde koruyan, gelişmeye açık bir yönetim sistemidir. Modern bir hükümet ne kadar demokratik olursa, insanların o kadar çok hakka sahip olduğu, daha fazla özgürlük ve eşit fırsatlardan yararlandığı anlayışı, ülkeleri bu kavramı kullanmaya zorlamış ve demokratik bir yönetim sistemi idealini yaratmıştır. Dünyadaki birçok ülke, yönetim sistemlerini demokrasi kavramıyla değiştirerek demokrasi yönetişimini uygulamaya çalıştı. Burada da kritik bir soru ortaya çıkıyor. Ülkelerin yönetim sistemlerine demokrasiyi yazmaları, demokrasiyi kendilerine uygun gördükleri şekilde tanımlamaları ve kendi kurumlarını oluşturmaları daha mı demokratik olur? Ne yazık ki çoğu ülke demokrasinin özünü ve mantığını kavrayamamış ve demokrasiyi yapısal reformlar ve kurumlarla yönetmeyi planlamıştır. Demokrasi sadece yasalara değil, aynı zamanda siyasi kültüre de dayanır. Demokrasinin nesnesi, demokrasi bilgisinin kavramsal özelliklerini ifade eder. Demokratik beceriler, demokrasi kavramını içeren becerileri ve bu becerilerin günlük yaşamda uygulanmasını içerir. Demokratik tutum ise demokratik becerilerin kazanılması yoluyla demokratik değerlere yönelik demokratik tutum ve pozisyonları ifade eder. İki sınıflandırmayı karşılaştırırsak, demokratik nesne bilişsel boyuta, demokratik beceri psikomotor boyuta ve demokratik konum duygusal boyuta karşılık gelmektedir. İnsanların demokratik tutum, beceri ve değerlerde etkili ve sürekli eğitimi, demokratik bir eğitim ortamının varlığını

gerektirir. Demokratik öğrenme ortamı, yani demokrasi kültürünün hakim olduğu bir eğitim ortamı oluşturulmadan demokratik eğitimin olamayacağı konusunda pek çok araştırmacı hemfikirdir. Demokratik eğitim, bireyin demokratik bilgi, beceri ve değerleri edinme sürecini ifade ediyorsa, demokratik eğitim de demokratik bir ortamda ve demokratik görüşlere sahip kişilerden öğrenme anlamına gelmektedir. Demokratik eğitim, amacı, programları ve yöntemleri demokrasinin temel ilkelerine göre tanımlanmış, öğrencinin bir birey olarak değerine ve bütünlüğüne değer veren ve çok önem veren aktif, işlevsel eğitim olarak tanımlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Yönetimi, Temel Hak ve Özgürlükler, Demokratik Eğitim

Examination of the Idea of Fundamental Rights and Freedoms in Educational Administration within the Framework of Democratic Education

Abstract

Democracy is a management system that protects human rights and freedoms at a high level and is open to development. The more democratic a modern government is, the more rights people have, the more freedom and equal opportunities they enjoy, the understanding has forced countries to use this concept and has created the ideal of a democratic management system. Many countries around the world have tried to implement democracy governance by replacing their management systems with the concept of democracy. A critical question also arises here. Would it be more democratic for countries to write democracy into their administrative systems, define democracy as they see fit and create their own institutions? Unfortunately, most countries have not grasped the essence and logic of democracy and have planned to manage democracy with structural reforms and institutions. Democracy is based not only on laws, but also on political culture. The object of democracy refers to the conceptual features of the knowledge of democracy. Democratic skills include skills that include the concept of democracy and the application of these skills in everyday life. Democratic attitude, on the other hand, refers to democratic attitudes and positions towards democratic values through the acquisition of democratic skills. If we compare the two classifications, the democratic object corresponds to the cognitive dimension, the democratic skill corresponds to the psychomotor dimension, and the democratic position corresponds to the emotional dimension. Effective and continuous education of people in democratic attitudes, skills and values requires the existence of a democratic educational environment. Many researchers

agree that there can be no democratic education without creating a democratic learning environment, that is, an educational environment dominated by a culture of democracy. If democratic education refers to the process of acquiring democratic knowledge, skills and values of an individual, democratic education also means learning in a democratic environment and from people with democratic views. Democratic education is defined as an active, functional education whose goals, programs and methods are defined according to the basic principles of democracy, which values and attaches great importance to the value and integrity of the student as an individual.

Key Words: Educational Administration, Fundamental Rights and Freedoms, Democratic Education

Giriş

Demokrasi, demokratik bir öğrenme ortamında öğrenilebilen bir değerler dizisidir. Çünkü demokrasi ancak demokratik bir eğitim ortamı varsa doğabilir.

Touraine'e göre (2015, s.6), demokrasi birbirini tamamlayan üç boyuttan oluşur. Bunlar şunları içerir: temel haklara saygı, vatandaşlık ve yöneticilerin temsili. Bu üç boyutun karşılıklı bağımlılığı demokrasiyi yaratır.

Demokrasi, arabuluculuğu ve temsili politikacılara emanet eden toplumsal aktörlerin varlığını gerektirir. Sivil toplum birçok partiden oluştuğu için, demokrasi ancak çok sesliliğe izin verdiği ölçüde temsile izin verir.

Sosyal aktörlerin çeşitliliğini dikkate almayan bir hükümet veya hükümet, yani çoğunluğun dışında kendisini destekleyen grupların çıkarları demokrasiyi gerçekleştirmez. Demokrasinin uygulanmasının bir diğer özelliği de seçmenlerin aynı milletten olmaları ve birbirlerini vatandaş olarak kabul etmeleridir.

Tebaalar kendilerini yurttaş olarak görmüyor ve kendilerini bir aileye, gruba, endüstriye, etnik kökene veya dini inanca ait hissediyorlarsa, özgür seçimle yönetici seçmenin bir anlamı yoktur. Bir diğer önemli nokta da, temel hakların ve serbest seçimlerin sağlanması için idari görevlilerin yetkilerinin sınırlandırılması gerektiridir.

Amerikalı siyasetçi Dahl'a göre (2015, s. 99-100), modern bir temsili demokrasiden bahsetmek için belirli kurumların ve kuralların varlığı gereklidir. Bunlar, seçilmiş yetkililer, bağımsız, adil ve düzenli seçimler, ifade özgürlüğü, alternatif medyaya erişim, bağımsız kurumlar ve yurttaş katılımıdır.

Seçilmiş Yetkililer

Bu, halkı yöneten temsilcilerin ve bu temsilcilerin politikalarını ve kararlarını kontrol eden yetkililerin seçilmesini ifade eder.

Bağımsız, Adil ve Düzenli Seçimler

Temsili demokrasilerde milletvekili seçimi özgür ve adil olmalıdır. Seçim sık sık tekrarlanmalıdır.

İfade Özgürlüğü

Vatandaşlar, ceza korkusu olmaksızın hükümeti, yetkilileri, rejimi, sosyo-ekonomik sistemi ve ideolojiyi eleştirme ve düşüncelerini açıklama hakkına sahiptir.

Alternatif İletişim Araçlarına Erişim

Güvenilir bilgi almak ve düşüncelerini ifade etmek için alternatif iletişim araçlarına sahip vatandaşları ifade eder. Vatandaşlar, diğer vatandaşlardan, uzmanlardan, gazete, dergi, kitap ve iletişimden alternatif bilgi alma hakkına sahiptir.

Özerk Kurumlar

Vatandaşların haklarını savunmak veya çıkarlarını elde etmek için kurulan demokratik siyasi kurumlara ek olarak bağımsız örgütlenmeler kurma hakkına sahip olduğunu belirtir.

Yurttaş Katılımı

Demokrasinin uygulanmasında katılım ilkesiyle ilgili olan bu ilkeye göre, yurttaş yukarıda sayılan beş ilkeden yoksun bırakılamaz. Bu hakların bir parçası olarak, vatandaşların adil ve serbest seçimlerde oy kullanma, her an göreve aday olma, bu kurumları yönetmek için bağımsız kurumlar kurma ve alternatif bilgi ve ifade kaynaklarını kullanma hakları vardır.

Demokratik Eğitimin Genel Karakteristikleri

Eğitim ve demokrasi kavramları birbirini destekleyen ve tamamlayan kavramlardır. Demokrasi, demokrasi ilke ve değerlerine inanan ve sahiplenen bir iş gücü olmadan bir yönetim süreci ve kültürü olarak işleyemez. Bu demokratik değer ve ilkelerin kazandırılması ancak eğitim yoluyla sağlanabilir (Yeşil, 2002, s. 1- 2).

Demokratik toplumlar, sosyal, kültürel ve siyasal alanda temel hak, özgürlük ve sorumluluklarını bilen, demokratik süreçlere katılan, demokratik değerleri ve toplum yaşamı kültürünü takdir eden, toplumsal yaşamın devamlılığını sağlayan insanlar yetiştirmek isterler. (İnel, 2019, s. 87).

Bu hedeflere ancak demokratik bilgi, beceri ve tutumların öğretilmesiyle ulaşılabilir (Doganay, Chukhadar ve Sary, 2007, s. 216; Mabachoglu, 1999, s. 56).

Yeşil'e (2002, s. 132) göre demokratik eğitim üç boyuttan oluşur:

1. Bilişsel Boyut

Demokratik eğitimin kuramsal temellerinin öğretildiği bu boyutta, insanlara temel insan haklarının anlamı ve demokrasi kavramı öğretilir. tarihsel gelişimi, ilkeleri, değerleri, süreçleri, çeşitleri vb. öğretilir. Bilişsel ölçüm genellikle okul ortamında yapılır.

2. Duyuşsal Boyut

Bu, insanların demokratik bilgi düzeyinden elde ettikleri faydaları günlük yaşamlarında, davranışlarında ve düşüncelerinde kullanmaları anlamına gelmektedir. Duygusal boyutta, insanlar

demokrasinin özelliklerini kabul ettiler. Farklılıklara saygı, insan haklarına saygı, hoşgörü, birlikte yaşama kültürüne uyum, duygusal davranış örnekleri olarak gösterilebilir.

3.Psikomotor Boyut

İnsanların sosyal, kültürel, politik ve ekonomik hayata aktif katılımıdır. Oy verme, seçimlere katılma, kamu kuruluşlarına katılma davranışın psikomotor boyutuna örnek olarak gösterilebilir.

Yine Eshil tarafından sunulan demokratik eğitimin yönlerine benzer şekilde Winterek (2010) demokratik bilgi kavramını "demokratik nesne", "demokratik beceriler" ve "demokratik konum" olarak kategorize etmiştir (Cit. Tabak, 2017, s. 19-).

Demokrasinin nesnesi, demokrasi bilgisinin kavramsal özelliklerini ifade eder. Demokratik beceriler, demokrasi kavramını içeren becerileri ve bu becerilerin günlük yaşamda uygulanmasını içerir.

Demokratik tutum ise demokratik becerilerin kazanılması yoluyla demokratik değerlere yönelik demokratik tutum ve pozisyonları ifade eder. İki sınıflandırmayı karşılaştırsak, demokratik nesne bilişsel boyuta, demokratik beceri psikomotor boyuta ve demokratik konum duygusal boyuta karşılık gelmektedir.

İnsanların demokratik tutum, beceri ve değerlerde etkili ve sürekli eğitimi, demokratik bir eğitim ortamının varlığını gerektirir (Yeşil, 200 ; Gülmez, 200 ; Okutan, 2010).

Demokratik öğrenme ortamı, yani demokrasi kültürünün hakim olduğu bir eğitim ortamı oluşturulmadan demokratik eğitimin olamayacağı konusunda pek çok araştırmacı hemfikirdir (Gözütok, 2011; Ulubey, 2015; Yeşil, 200).

Çünkü demokrasi sadece idari bir iş değil, bir yaşam biçimidir (Ertürk, 1993, s. 165; Yesil, 2001, s. 18).

Shishman'a göre (2006, s. 292), demokratik bir toplumda eğitimin rolünü şu şekilde özetlemiştir.

Eğitim kurumlarının tüm vatandaşlara açık olmasının yanı sıra, çeşitli bireysel özelliklerine göre eğitim kurumlarına kaydolan tüm bireyler en fazla yararlanır.

Eğitim sistemleri, insanların kişisel seçimler yapmasına ve kendi planlarını gerçekleştirmesine olanak tanır.

Öğretimde öğrencilerin ilgi ve isteklerine öncelik verilir. Demokratik eğitim ve demokratik eğitim kavramları sıklıkla birbirinin yerine kullanılsa da, ikisi arasında bir ayrım yapılmalıdır.

Demokratik eğitim, bireyin demokratik bilgi, beceri ve değerleri edinme sürecini ifade ediyorsa, demokratik eğitim de demokratik bir ortamda ve demokratik görüşlere sahip kişilerden öğrenme anlamına gelmektedir (Korkmaz, 2013, s. 19).

Demokratik eğitim, "amacı, programları ve yöntemleri demokrasinin temel ilkelerine göre tanımlanmış, öğrencinin bir birey olarak değerine ve bütünlüğüne değer veren ve çok önem veren aktif, işlevsel eğitim" olarak tanımlanmaktadır.

Birlikte, karşılıklı saygı, hoşgörü, bireysellik, pedagojik çalışmalar, öğretmen-öğrenci ilişkileri, eğitim etkinliğini içinde barındırmaktadır (Oğuzkan, 1993, s. 6).

Demokrasi, demokratik bir öğrenme ortamında öğrenilebilen bir değerler dizisidir. Çünkü demokrasi ancak demokratik bir eğitim ortamı varsa doğabilir.

Demokratik eğitimin özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Tezcan, 2021, s. 313):

Öğrenciler yaratıcı, aktif ve eleştirel bakış açısına sahip bireyler olarak öğrenirler.

Eğitim sistemi yeniliklere ve değişime açık, esnek bir yapıya sahiptir.

İnsanlar kendilerine sunulan geniş fırsatlar yelpazesinden yararlanma fırsatına sahiptir.

Eğitim faaliyetleri kullanılırken dil, din, ırk, cinsiyet gibi özellikler dikkate alınmaz.

Bireylerin okul yönetimine katılma ve işbirliği yapma hakkı ve görevi vardır.

Okul programları, öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesine dayalıdır.

Öğrenci-öğretmen-yönetici ilişkisi ve ortamı demokratik temellere dayanır.

İnsanlar kendilerini yönetecek kişileri seçecekleri için bu konuda sorumlu bir şekilde eğitilmeleri gerekir.

İnsanlar düşüncelerini açıkça ifade etmeleri için teşvik edilmelidir.

Okul demokratik uygulamalar için bir ortam olmalıdır.

Eğitim üzerindeki politik kontrol asgari düzeydedir.

Büyükkaragöz'e (1990, s. 159) göre demokratik eğitimin faydaları şu şekilde açıklanmaktadır:

Demokratik bir toplum için davranış, tutum ve anlayış yapıları geliştirmeye çalışır.

Kişiyi demokratik yaşama hazırlar.

Kişilerin konu alanlarını uygulamalı olarak kullanarak hayatta başarıya ulaşmalarını sağlar.

Bilgi aktarımındaki davranış değişikliklerinin kararlılığı ile ilişkilidir.

Sosyal olarak anlamlı bir öğrenme deneyimi sağlar.

İnsanların sosyal çevreleriyle etkileşime girmeleri için uygulamalı etkileşim gerçekleştirir.

Kendini kontrol etme alışkanlığı kazanır, toplumun amaçlarına gönüllü katılımını sağlar.

Toplum üyeleri ile işbirliği içinde çalışmaya karşı olumlu bir tutum oluşturur.

Öğrencilerin kendi gelişmelerinde ve öğrenmelerinde çaba, yetenek ve yaratıcılığa büyük önem verilir.

Öğrencilerin amaçlarına ulaşabilmeleri için karar verme süreçlerinde rehberlik edilir.

Bireysel farklılıklara ve yeteneklere değer verir ve insana yakışır bir yaşam sağlar.

Öğrenciler karar vermeye, planlamaya, öz disipline etmeye, değerlendirmeye ve işbirliği yapmaya teşvik edilir.

Öğrencilerin ilgi ve isteklerini göz önünde bulundurarak öğrenciler, yetişkinlerin kültürünün yanı sıra kendi kültürlerini de oluşturmaya çalışırlar.

Sonuç

Modern bir hükümet ne kadar demokratik olursa, insanların o kadar çok hakka sahip olduğu, daha fazla özgürlük ve eşit fırsatlardan yararlandığı anlayışı, ülkeleri bu kavramı kullanmaya zorlamış ve demokratik bir yönetim sistemi idealini yaratmıştır.

Dünyadaki birçok ülke, yönetim sistemlerini demokrasi kavramıyla değiştirerek demokrasi yönetişimini uygulamaya çalıştı. Burada da kritik bir soru ortaya çıkıyor.

Ülkelerin yönetim sistemlerine demokrasiyi yazmaları, demokrasiyi kendilerine uygun gördükleri şekilde tanımlamaları ve kendi kurumlarını oluşturmaları daha mı demokratik olur?

Ne yazık ki çoğu ülke demokrasinin özünü ve mantığını kavrayamamış ve demokrasiyi yapısal reformlar ve kurumlarla yönetmeyi planlamıştır. Demokrasi sadece yasalara değil, aynı zamanda siyasi kültüre de dayanır.

Demokratik toplumlar, sosyal, kültürel ve siyasal alanda temel hak, özgürlük ve sorumluluklarını bilen, demokratik süreçlere katılan, demokratik değerleri ve toplum yaşamı kültürünü takdir eden, toplumsal yaşamın devamlılığını sağlayan insanlar yetiştirmek isterler. Bu hedeflere ancak demokratik bilgi, beceri ve tutumların öğretilmesiyle ulaşılabilir.

Demokratik beceriler, demokrasi kavramını içeren becerileri ve bu becerilerin günlük yaşamda uygulanmasını içerir.

Demokratik tutum ise demokratik becerilerin kazanılması yoluyla demokratik değerlere yönelik demokratik tutum ve pozisyonları ifade eder.

İki sınıflandırmayı karşılaştırırsak, demokratik nesne bilişsel boyuta, demokratik beceri psikomotor boyuta ve demokratik konum duygusal boyuta karşılık gelmektedir.

İnsanların demokratik tutum, beceri ve değerlerde etkili ve sürekli eğitimi, demokratik bir eğitim ortamının varlığını gerektirir.

Demokratik öğrenme ortamı, yani demokrasi kültürünün hakim olduğu bir eğitim ortamı oluşturulmadan demokratik eğitimin olamayacağı konusunda pek çok araştırmacı hemfikirdir. Çünkü demokrasi sadece idari bir iş değil, bir yaşam biçimidir

Toplum gibi aile bir öğretim ve öğrenme sistemidir ve ebeveynler çocukların ilk öğretmenleridir. Bu bağlamda çocuklarda demokrasi kültürünün teşvik edilmesi, demokratik tutum ve davranışların oluşturulması için ilk adımlar aile içinde atılmaktadır.

Aile, toplum ve birey arasında bir bağ oluşturarak toplumun korunmasını teşvik eder. Ailenin en önemli sorumlulukları ailenin devamlılığını sağlamak, çocuğun bakımını, eğitimini ve

sosyalleşmesini sağlamak, çocuğu korumak, çocuğa güven aşlamak ve uyumlu bir kişilik oluşturmaktır.

Aile yapısı, sosyoekonomik durum, aile bireylerinin eğitim düzeyi, çocukların demokratik bir ortamda eğitim almalarını etkilemektedir

Kaynakça

Atar, Y. (1997). Çağdaş demokrasinin siyasal boyutu: Türkiye’de demokratikleşme ve antidemokratikleşme göstergeleri. *Yeni Türkiye: Demokrasi Özel Sayısı*, 1(17), 73-94.

Atasoy, D. Ç. (2019). İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin iş yaşamındaki yalnızlık düzeyleri ile örgütsel adalet algıları arasındaki ilişki [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Chang, C. H., Johnson, R. E. ve Rosen C. C. (2010). Who I an depends on how fairly I’m treated: Effects of justive on self-identity and regulatory focus. *Journal of Applied Social Psychology*, 40(12), 3020-3058.

Cohen, R. L. (1987). Disrtibutive justice: Theory and research. *Social Justice Research*, 1(1), 19-40.

Colquitt, J. A., Conlon, D. E., Wesson, M. J., Porter, C. ve Ng, K. Y. (2001). Justice at the millennium: A meta-analytic review of 25 years of 104 organizational justice research. *Journal of Applied Psychology*, 86(3), 425-445.

Colquitt, J. A., Greenberg, J. ve Zapata-Phelan, C. P. (2005). What is organizational justice? A historical overview. In J. Greenberg ve J. A. Colquitt (EDS.), *Handbook of organizational justice* (pp. 3-56). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Duman, T., Karakaya, N. ve Yavuz, N. (2020). İnsan hakları ve demokrasi (4. Baskı). Pegem Akademi.

Dursun, K. (2021). Yöneticilerin kullandıkları güç türleri ile öğretmenlerin örgütsel adalet algıları arasındaki ilişki [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

Emir, A. (2017). İlkokullarda ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin örgütsel adalete ilişkin görüşleri ve motivasyon düzeyleri arasındaki ilişki [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.

Erkuş, A. (2009). Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci (2. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Kaya, P. A. (2000). Sosyal adaletin teorik çerçevesi üzerine bir değerlendirme. Prof. Dr. Nusret Ekin'e armağan (s. 229-244) içinde. Türk Ağır Sanayii ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası Yayını.

Kazancı, N. (2010). İlköğretim okullarındaki yöneticilerin liderlik stilleri ile öğretmenlerin örgütsel adalet algıları arasındaki ilişki [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Keleş, Y. (2014). Örgütsel adaletin duygusal emek üzerindeki etkisi: Antalya'daki beş yıldızlı otel işletmelerinde bir araştırma [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Kemer, M. (2021). Ortaokul öğretmenlerinin örgütsel adalet algı düzeylerinin okul iklimi ile ilişkisi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi.

Kontaş, H. (2009). Demokrasi eğitiminde aile ve okulun rolü. I. Uluslararası Avrupa Birliği Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu (s. 245-250). Uşak Üniversitesi.

Korkmaz, H. E. (2013). Okullarda demokratik eğitim ortamının gerçekleşmesine yönelik öğretmen algıları [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Korkut, A. (2019). Öğretmenlerin örgütsel mutluluk, örgütsel sinizm ve örgütsel adalet algılarının analizi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.

Resmi Gazete. (2014). Milli eğitim bakanlığı okul öncesi ve ilköğretim kurumları yönetmeliği (Yayın no. 29072). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/07/20140726-4.htm>

Rowland, S. (2003). Teaching for democracy in higher education. Teaching in Higher Education, 8(1), 89-101.

Sağbaş, N. Ö. (2020). Okullarda ayrılma, kayıtsız kalma, muhalefet ve sadakat ile örgütsel adalet ilişkisinde iş doyumunun aracı etkisi [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Saraç, G. (2019). Okul müdürlerinin demokratik tutumlarının öğretmenlerin örgütsel güven algılarına ilişkisi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Saruhan, C. (2020). Eğitim örgütlerinde örgütsel adalet ve örgütsel güven arasındaki ilişki [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Harran Üniversitesi.

Seven, S. (2008). Çocuk ruh sağlığı (1. Baskı). Pegem Akademi.

Sousa, D. (2017). 'Revolution', democracy and education: An investigation of early childhood education in portugal. Doctoral dissertation, UCL (University College London).

Sümbüloğlu, K. (2012). Biyoistatistik (15. Baskı). Hatipoğlu Yayınevi.

Türk Dil Kurumu (2022). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr> adresinden 12 Ocak 2022 tarihinde alınmıştır.

Türk Dil Kurumu (2022). Türk dil kurumu sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 22 Şubat 2022 tarihinde alınmıştır.

Ünal, A. ve Gülmez, D. (2017). Motivasyon kuramları ve uygulamalar.

Servet Ö. ve Necati C. (Ed.), Örgütsel davranış ve yönetimi (2. Baskı, s. 89- 128) içinde. Pegem Akademi.

Vinterek, M. (2010). How to live democracy in the classroom. *Education Inquiry*, 1(4), 367-380.

Walster, E., Berscheid, E. ve Walster, G. W. (1973). New directions in equity research. *Journal of Personality and Social Psychology*, 25(2), 151-176. <https://doi.org/10.1037/H0033967>

Wikipedia (2021). https://en.wikipedia.org/wiki/Democracy_Index adresinden 23 Kasım 2021 tarihinde alınmıştır.

Yavuzer, H. (1999). Ana-baba ve çocuk (12. Baskı). Remzi Kitabevi.